

O'ZBEKISTONDA PSIXOLOGIYA YO'NALISHINING RIVOJLANISHI

Raximberdiyeva Mehriniso Xosilbek qizi

Ajiniyoz nomidagi NDPIning Pedagogika
fakulteti Psixologiya talim yo'nalishi 2-Z guruh talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15789161>

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekistonda psixologiya fanining shakllanishi, rivojlanish bosqichlari, hozirgi kundagi yutuqlar, mavjud muammolar va istiqbolli yo'nalishlar tahlil qilinadi. Shu bilan birga, psixologiya sohasi bo'yicha olib borilayotgan ilmiy-tadqiqotlar, ta'lim tizimiga joriy etilayotgan yangiliklar va psixologik xizmatlarning jamiyatdagi o'rni yoritiladi.

Kalit so'zlar: psixologiya, rivojlanish, psixologik xizmat, ilmiy tadqiqot, ta'lim tizimi, inson omili.

DEVELOPMENT OF PSYCHOLOGY IN UZBEKISTAN

Abstract. This article analyzes the formation and stages of development of psychology in Uzbekistan, current achievements, existing problems, and promising directions. At the same time, research in the field of psychology, innovations introduced into the education system, and the role of psychological services in society are highlighted.

Keywords: psychology, development, psychological service, scientific research, education system, human factor.

РАЗВИТИЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПСИХОЛОГИИ В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация. В данной статье анализируются становление психологической науки в Узбекистане, этапы ее развития, современные достижения, существующие проблемы и перспективные направления. В то же время освещаются проводимые научные исследования в области психологии, инновации, внедряемые в систему образования, и роль психологических служб в обществе.

Ключевые слова: психология, развитие, психологическая служба, научные исследования, система образования, человеческий фактор.

Inson psixikasi va ruhiy salomatligi jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biridir.

Shu sababli, psixologiya fanining har bir jamiyatda o'ziga xos rivojlanish yo'nalishi mavjud. O'zbekistonda ham psixologiya fani mustaqillik yillarida yangi bosqichga ko'tarildi.

Davlat siyosatida inson kapitali va salomatligi ustuvor yo'nalish sifatida e'tirof etilgach, psixologiyaning nazariy va amaliy yo'nalishlariga bo'lgan talab sezilarli darajada oshdi [1].

1. O'zbekistonda psixologiya fanining tarixiy rivoji

Psixologiya fanining O'zbekistonda shakllanishi sovet davriga to'g'ri keladi. Bu davrda psixologiya asosan pedagogika, tibbiyot va ijtimoiy fanlar bilan bog'liq tarzda o'rganilgan.

Akademik A.V. Petrovskining, L.S. Vigotskiyning nazariyalari asosida mahalliy olimlar, jumladan, I.M. Mansurov, M.A. Rahimov, R.A. Ashirov, A.N. Raxmonov singari olimlar faoliyat yuritgan [2]. Mustaqillik yillarida milliy qadriyatlar, til va madaniyatga mos psixologik tadqiqotlar avj oldi. Ayniqsa, 1990-yillar oxiri va 2000-yillar boshidan boshlab, milliy psixologiya maktabi shakllanishiga asos solindi.

2. Hozirgi holat va rivojlanish tendensiyalari

Bugungi kunda O'zbekistonda psixologiya yo'nalishi quyidagi sohalarda faol rivojlanmoqda:

Ta'lim tizimida psixologiya: Maktab va maktabgacha muassasalarda psixolog lavozimlari joriy qilindi. Pedagog-psixologlarning roli kuchaytirildi. Psixologiya fani umumiy o'rta ta'lim va oliy ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylandi [3]. Tibbiyot psixologiyasi: Sog'liqni saqlash sohasida ham psixologik xizmatlar kengaymoqda. Tibbiy psixologlar onkologiya, reabilitatsiya, ruhiy salomatlik bo'yicha klinikalarda faoliyat yuritmoqda.

Ijtimoiy psixologiya: Yoshlar orasida ijtimoiy-psixologik muammolarni aniqlash va bartaraf etishga qaratilgan loyiha va markazlar ish olib bormoqda. Ilmiy-tadqiqot faoliyati: Respublikamizdagi ko'plab oliygohlarda (NUU, TDPU, AndDU, Qo'qonDU, TermDU va h.k.) psixologiya bo'yicha ilmiy markazlar faoliyat yuritmoqda. Aspirantura va doktorantura yo'nalishlari ochilgan [4].

3. Dolzarb muammolar va hal qilinishi zarur bo'lgan masalalar

O'zbekistonda psixologiya sohasida salmoqli yutuqlar mavjud bo'lsa-da, quyidagi muammolar mavjud:

Psixologik xizmatlarning huquqiy me'yoriy asoslari to'liq ishlab chiqilmagan.

Amaliy psixologlar tayyorlashda metodik birlik va standartar yo'q.

Rural hududlarda psixologik xizmatlar sust rivojlangan.

Psixologlar faoliyatini sertifikatlashtirish va malaka oshirish tizimi yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan [5].

4. Rivojlanish istiqbollari

Kelgusida quyidagi yo'nalishlar bo'yicha O'zbekiston psixologiya sohasi yanada rivojlanishi mumkin:

Raqamli psixologiya: onlayn psixologik xizmatlar, AI asosidagi psixodagnostika vositalarining joriy etilishi;

Kasbiy psixologiya: korporativ sektor, harbiy tizim va favqulodda vaziyatlar psixologiyasi yo'nalishlari bo'yicha mutaxassislar tayyorlash;

Ilm-fan integratsiyasi: xorijiy tajriba asosida fundamental tadqiqotlarni ko'paytirish, xalqaro ilmiy aloqalarni kuchaytirish;

Psixologik xizmatni qonuniylashtirish: Psixologik xizmatlar to'g'risida alohida qonun ishlab chiqilishi zarur. So'nggi yillarda axborot texnologiyalarining rivojlanishi psixologiya sohasida yangi imkoniyatlar ochdi. Psixodagnostika, maslahat berish, treninglar va emotsional salomatlikni baholashda sun'iy intellekt, mobil ilovalar, virtual reallik texnologiyalaridan foydalanilmoqda. Masalan, "Online-psixolog" xizmatlari orqali minglab fuqarolarga masofaviy yordam ko'rsatilmoqda. Bu, ayniqsa, pandemiya davrida muhim ahamiyat kasb etdi.

Shuningdek, xorijiy tajribalarni o'rganish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish yo'lida ham ijobiy o'zgarishlar ro'y bermoqda. Qator oliy o'quv yurtlari Rossiya, Turkiya, AQSh, Janubiy Koreya, Germaniya kabi mamlakatlar bilan hamkorlikda psixologiya bo'yicha qo'shma dasturlarni amalga oshirmoqda. Bu esa milliy psixologiyaning rivojlanishida katta rol o'ynamoqda.

Muammolar va hal qilinishi zarur bo'lgan masalalar :

Psixologiya sohasi bo'yicha erishilgan yutuqlarga qaramay, qator tizimli muammolar ham mavjud:

1. Psixologik xizmatning huquqiy asosi hali to'liq shakllanmagan. Bu esa psixologlarning maqomi va javobgarligini aniqlashda muammolar keltirib chiqarmoqda.

2. Metodik birlik va zamonaviy standartlar yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan. Hozirda turli hududlarda psixologik maslahatlar sifati notekis.

3. O'zbek tilida psixologik adabiyotlar va darsliklar soni kam. Ko'p hollarda tarjima materiallardan foydalaniladi, bu esa milliy mentalitetga to'g'ri kelmasligi mumkin.

4. Qishloq joylarida psixologik xizmatlar sust rivojlangan. Bu yerda kadrlar yetishmasligi, moliyaviy va tashkiliy muammolar mavjud.

Kelajak istiqbollari

Kelgusida O'zbekistonda psixologiya fani va amaliyotini rivojlantirishda quyidagi strategik yo'nalishlar muhim hisoblanadi:

“Psixologik xizmatlar to'g'risida” alohida qonun loyihasini ishlab chiqish;

Maktab va oliy ta'lim tizimida innovatsion psixologik metodlar – art-terapiya, biblioterapiya, neyropsixologiya kabi uslublarni joriy qilish;

Hududlarda psixologik salomatlik markazlarini tashkil etish;

Malakali kadrlar tayyorlash uchun xorijiy amaliyotni mahalliyashtirish;

Ijtimoiy tarmoqlar orqali ruhiy sog'lomlik targ'ibotini kuchaytirish.

O'zbekiston psixologiya fani va amaliyotining hozirgi rivojlanish bosqichi umidbaxsh.

Davlat tomonidan sohaga berilayotgan e'tibor, kadrlar tayyorlashdagi islohotlar, xalqaro hamkorlik va texnologik yangiliklar asosida psixologiya yanada samarali yo'nalishda taraqqiy etmoqda. Yurtimizda har bir insonning ruhiy salomatligini ta'minlash, psixologik madaniyatni rivojlantirish uchun kompleks yondashuv talab etiladi. “Yangi O'zbekiston – bu avvalo inson qadri ulug'langan jamiyatdir. Har bir fuqaroning ruhiy, ma'naviy salomatligi va barqaror hayoti davlat e'tiborida bo'lishi zarur” — Shavkat Mirziyoyev [6].

REFERENCES

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. T.: Ma'naviyat, 2008.
2. Rahimov M.A. Psixologiya asoslari. T.: O'qituvchi, 1994.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-avgustdagi PQ-354-son qarori.
4. Ayupova G.A. Psixologiya nazariyasi va amaliyoti. T.: Fan va texnologiya, 2019.
5. Mamajonov A.A. Amaliy psixologiya asoslari. Andijon, 2020.
6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. T.: O'zbekiston, 2021.